

לבעינה של הערה

שיחות שנמסרו בבית המדרש על ידי ראש הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א

שיחה תה

ו בחשוון תשפ"ב

פרשת "לך לך"

"ליגמר איניש וזהדר ליסבר"

שיחת חיזוק ללימוד בקיאות במסכת ובש"ס

בתחילת 'זמן חורף'

"בְּהִיטֵי אֶל כָּל מְצוֹתֶיךָ"

ב'זמן החורף' בא עלינו לטובה נלמד בעזרת ה' את מסכת בבא בתרא, כנהוג בסדר הישיבות שאנו לומדים במקביל אליהן. מסכת זו היא המסכת הארוכה בש"ס, ובה מאה שבעים ושישה דפים. 'זמן חורף' זה ימנה שישה חודשים, שהם כמאה ושמנים ימים כנגד מאה שבעים ושישה דפי גמרא. המספרים ממש מקבילים זה לזה. כך תואמו הדברים בידי שמיים - דף ליום.

הגמרא במסכת שבת אומרת¹: "אמר רב כהנא: כד הוינא בר תמני סרי שנין והוה גמירנא ליה לכוליה תלמודא" - סיימתי את כל הש"ס בגיל י"ח, "ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו עד השתא". מסבירה הגמרא: "מאי קא משמע לן? דליגמר איניש, וזהדר ליסבר", רב כהנא מחדש לנו את סדר הלימוד הראוי. מבאר רש"י:

"כִּי בִי יָרְבוּ יְמֶיךָ"

בימים אלו שבנו לישיבה לאחר תקופת 'בין הזמנים'. הרב הראשי לישראל הרב דוד לאו שליט"א האיר את עיניי בנקודה מעניינת: רבים נוהגים לאחל בתקופה זו "חורף בריא", אבל אנו בעולם הישיבות מברכים דווקא ב'זמן טוב'. בישיבות חיים לפי 'זמן' - יש 'זמן קיץ', יש 'זמן חורף' ויש 'זמן אלול'.

ב'זמן חורף' זה זכינו למתנה מאוד גדולה ומיוחדת. כאשר אדם חי לפי הלוח העברי הוא מקבל ב'זמן חורף' תשפ"ב מתנה נפלאה מבורא עולם. בשנה זו, שהינה שנה ברוכה של שנת שמיטה, הקב"ה נותן לנו במתנה חודש של חיים. אדם שבא לישיבה למשך חמש שנים מקבל עתה חמש שנים ועוד חודש. לאדם החי לפי הלוח הלועזי אין מתנה כזאת. עם ישראל חי לפי הירח ומתחדש. את המתנה הזו ודאי שכדאי וצריך לנצל.

¹ דף סג, עמוד א

מאידיך, בטרם יבוא האדם אל הניסיון ואל האתגר עומדות לפניו שתי דרכים כיצד להתמודד עימם. הדרך האחת היא לברוח מהתמודדות, וכתוצאה מכך עלול להיווצר מצב של כעין "רשעים בוכים", להבדיל, צער על כך שלא התמודדו וכתוצאה מכך לא ניצחנו ולא התעשרנו. הדרך השנייה היא להחליט כבר היום 'ללכת על זה', להחליט 'להילחם' על בבא בתרא, להחליט לכבוש את ההר הנישא הזה. זהו אתגר הדורש החלטה נחושה, זהו אתגר המצריך רצון עז ועקשנות, ברצוני לאתגר את הציבור בדרך ייחודית זו.

ייתכן שבמקרים אישיים תלמיד שיתיעץ עם רבו אכן יודרך שעבורו נכון יותר ללמוד מסכת קלה יותר בסדר בקיאות, אולם דבריי מוסבים על ההנהגה הישיבתית. עבודה נכון יותר לנקוט בדרך של "ליגמר איניש וחדר ליסבר" ולהתאמץ ללמוד להכיר את המסכת כולה. זה היה מאז ומעולם הסדר הנהוג בישיבות ועלינו לשאוף אליו.

הזדמנויות נפלאה לכך מצויה רק בישיבה. ישנם שילמדו בקצב של עמוד יומי, אולם בקצב הזה לימוד מסכת בבא בתרא יארך כשנה שלימה, שהלוא מדובר בכשלוש מאות ושישים עמודים.

כמדומני שאין ב'שלחן ערוך' סעיף המורה לסיים את 'סדר ערב' בעשר וחצי, איני מכיר. אמנם כך כתוב בסדרי הישיבה, אך הכוונה היא שבשעה זו ניתן ללמוד לימודי אמונה או תנ"ך. ישנם חלקים רבים בתורה שעלינו ללומדם. בטוחני שאין הלכה האומרת שבשעה זו נדרשים ללכת לחדר. זה נראה לי כמין טבע והרגל מגונה משנות התיכון, התרגלנו שכאשר נגמר השיעור הולכים הביתה ואפשר לנגן בגיטרה. אמנם חשוב גם לנגן בגיטרה, אך ניתן להישאר בבית המדרש גם עד לשעה שתים עשרה בלילה. ניתן להספיק רבות ביממה אחת, הכל תלוי באדם. ביכולתו של כל אחד לבחור את הדרך בה הוא רוצה לילך.

"ואותי יום יום ידרשון"

ברצוני להציע דבר נוסף, הנוגע הזדמנויות נפלאה שנקרתה לפנינו בימים אלו. לפני מספר ימים התחילו מאות אלפים מעם ישראל בלימוד מסכת ראש השנה במסגרת לימוד הדף היומי. אתמול ביקר בישיבה מנכ"ל ישיבות בני עקיבא והראה לי חוברת שהוא כותב

"לגרוס שמעתא מרביה, ואף על גב דלא ידע לכולהו טעמיה". כאשר אדם מתחיל ללמוד סוגיה, מסכת או נושא, עליו לבנות קודם כל את הצד ההיקפי, למרות שהוא עדיין אינו יודע את הסברה ואת העומק בכל פרט ופרט. ראשית עליו לראות את התמונה הכוללת. כיום נהוג שכשאדם מגיע לבחור אולם לצורך חתונתו עורכים לפניו 'טעימות' ומאכלים מרובים ומגוונים, וכבר התנסות זו לבדה היא מעין חתונה זוטא... בטרם נפגשים לעומק עם כל פרט כשלעצמו טועמים מעט מכל דבר, במטרה לדעת את העומד לפנינו.

רב כהנא מלמד אותנו הנהגה העומדת ביסוד העובדה שבישיבה מתחילים מתחילת המסכת. גם כשאדם לומד סוגיה נקודתית עליו לראות קודם כל את התמונה הכוללת, כדי שיוכל לאחר מכן להעמיק בסוגיה שיש לה עומק אין סופי. אלמלא כן יחסרו לו הכלים הנחוצים והוא לא יצליח בכך.

"סוף מעשה במחשבה תחלה"

הגמרא בשלהי מסכת סוכה אומרת²: "לעתיד לבא מביאו הקדוש ברוך הוא ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים. צדיקים נדמה להם כהר גבוה, ורשעים נדמה להם כחוט השערה. הללו בוכין, והללו בוכין. צדיקים בוכין ואומרים: היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה! ורשעים בוכין ואומרים: היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה!".

דומני שדברי הגמרא הללו מבטאים את עניינם של החיים. חיינו מלאים באתגרים ובהתמודדויות. ישנו דבר אחד שלא ניתן לעשות - לא ניתן להשיב את הזמן לאחור. אפשרות זו קיימת רק במדע בדיוני. כל שנייה שאבדה אין אפשרות להחזירה. שמעתי פעם ביטוי מתלמיד חכם אחד שחיי האדם דומים לשעון חול - בכל רגע נופל גרגר נוסף עד לסיום כל הגרגרים...

ישנן שתי דרכים להתבונן על מסכת בבא בתרא או על כל סוגיה בחיים. הדברים נכונים ביחס לכל תחום, וברצוני להגיד זאת בנוגע לאתגר הגדול העומד לפנינו של לימוד כל מסכת בבא בתרא לאורכה ולרוחבה. לפעמים אנחנו מתבוננים לאחור ומצטערים שלא פעלנו בצורה כזו או אחרת, אולם זהו צער מיותר.

² דף נב, עמוד א

אריה שטראוס הי"ד היה החברותא שלי ב'משנה ברורה' במשך שנה עד לנפילתו. הוא אמר לי פעם בדרך דרוש: ההלכה מורה כי את המילים החותמות את התחנון ראוי לומר באופן הבא: **"ואנחנו לא נדע" - בישיבה, 'מה נעשה' - בעמידה**"⁴. דרש על כך אריה הי"ד: אם **"אנחנו לא נדע מה נעשה"** בישיבה, אם כן **"מה נעשה"** בעמידה, מה נעשה בחיים השוטפים... לצערנו הוא נלקח בגיל צעיר ולא זכה לכך. הישיבה היא הזמן לקבוע הרגלים. במשך היממה הארוכה שיש לנו ניתן להספיק גם ללמוד בבא בתרא וגם ללמוד דף יומי, בפרט אם לומדים אותו עם שוטנשטיין וכדומה. זוהי מדרגה נוספת בעיקרון שפתחנו בו: **"ליגמר איניש, וזהר ליסבר"**.

ישנם המעדיפים ללמוד תנ"ך במקום גמרא, אולם אני מבטיח לכם שלאחר שתלמיד כזה יעמוד במשימה זו ויעבור את משוכת מאה וחמישים הדפים הללו, לימוד הגמרא לא יהיה עליו כעול והוא יאהב את הגמרא. לאחר חמש מסכתות אלו יתחילו בלימוד מסכת יבמות שזו פרשה בפני עצמה, חבל שלא להספיק את חמש המסכתות הללו שאלו הלומדים אותן בישיבות לומדים במשך מספר שנים.

"וְהָיָה רֵאשִׁיתָּךְ מִצֶּעֶר"

לפני שנים רבות ראיתי משל נפלא על כך בדברי הרב שמשון דוד פינקוס זצ"ל.

כיום שיגור חלליות לחלל החיצון רווח מאוד, ואף קיימת תחרות לוונינים בין המדינות. שליחת חללית או לוויין לחלל נעשית על ידי טיל עצום המורכב ממספר חלקים המכילים מאות אלפי טונות של דלק מוצק. במהלך נסיקתו של הטיל אל מחוץ לאטמוספירה הוא שורף את הדלק המצוי בהם ומפיל חלק אחר חלק. כאשר מכלה מיכל של שמונה מאות אלף טון הוא מפיל אותו, לאחר מכן הוא מפיל עוד מיכל בן שלוש מאות טון וכן הלאה. לאחר שהחללית הצליחה להיחלץ מגבולות האטמוספירה היא משייטת בחלל בצורה חופשית בקלי קלות. ייתכן שהיא תצרוך מעט דלק או מנוע חשמלי על מנת לטוס בחלל ליעד כלשהו או

בה בכל שבוע הגיגים מהדף היומי, שהלימוד בו ממלא אותו סיפוק רב. מאוחר יותר התקשרתי ליהודי חשוב מאוד והוא התנצל וביקש להתקשר אליי בעוד כחצי שעה, מפני שכעת הוא מצטרף לשיעור דף יומי ב'זום'. פלאי פלאות, עם ישראל לומד דף יומי! זוהי מהפכה עולמית. גם בישיבות לא דיברו על כך בעבר, אבל כיום הדברים השתנו. כמה מתאים לעורר על כך דווקא ביום השנה לפטירתו של מייסד הדף היומי, רבי מאיר שפירא מלובלין! איזו השגחה פרטית היא זו!

לאחרונה סיימו במסגרת זו את מסכת ביצה, וכעת הרכבת עומדת בתחנת ראש השנה. זוהי רכבת מיוחדת שתדהר עד לה' באדר ובה יהיו כחמש תחנות - ראש השנה, תענית, מגילה, מועד קטן וחגיגה. אלו הן המסכתות הקצרות שבני ישיבה אוהבים ללמוד בסדר ערב, מפני שהן מעניקות הרגשה של סיום. זהו רעיון נהדר לשלב את לימוד זה במסגרת היומית (לא על חשבון לימוד בבא בתרא, כמובן). ישנם במהלך הצהרים מספר מסגרות ושיעורים שעוסקים בכך וניתן גם ללמוד לבד או עם חברותא. מו"ר הרב יעקב כץ שליט"א אף הדריך אותי לומר לתלמידים שאפשר ללמוד דף יומי עם ספרי עזר כדוגמת גמרות שוטנשטיין או מתיבתא. איזה סיפוק נחוש לאחר חמישה חודשים שכאלה בהם נזכה לסיים חמש מסכתות, שהן כמאה וחמישים דף סך הכל! היום סיפר לי משהו שבכוונתו לסיים מסכת לפני חופתו, מאוד שמחתי לשמוע זאת.

"שְׁתַּרְגִּילֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ"

עלינו להתרגל ללמוד ולסיים מסכתות. לימוד הש"ס אינו מיועד רק לחרדים, אלא שייך ונצרך עבור כל אחד ואחד מהיושבים פה³. כל אחד מאיתנו ימלא את ימיו, בעזרת ה', עד מאה ועשרים שנה, ומשמעות הדבר שביכולתו להספיק לעבור על כל הש"ס מספר פעמים במשך חייו. כך צריך להיות יהודי. מתי הוא יעשה זאת? לא חסרות אפשרויות - ב'זום', ברכב, בשיעור בבית הכנסת, בחברותא וכדומה. דבר זה אפשרי אף עבור מי שבכוונתו לבחור בחיי מעשה. אולם, אם הוא לא יתחיל כבר בעודו בישיבה יקשה עליו להתחיל בכך מאוחר יותר.

³ עיין ברכי יוסף, יורה דעה, סימן רמו, אות ד (בשם ספר יש נוחלין): "לימוד הגמ' ורש"י תוספות חיוב כמו הנחת תפילין".

⁴ משנה ברורה, סימן קלא, סעיף קטן ט

במטרה להקיף את כדור הארץ, אך לולא כן היא טסה לבד.

ניתן ללמוד מכך רעיון נפלא מאוד - קשה מאוד להתנתק מהארציות העוטפת אותנו בהבטים רבים, אולם לאחר שנתחיל נרחף קדימה כמו החללית. בדפים הראשונים אכן יעמוד לפנינו אתגר שידמה בעינינו להר, אך לאחר מכן הוא יהיה בעינינו כשערה. מי שיטול את האחריות לידיו רק בשלב מאוחר יצטער על כך צער עמוק: "מדוע לא עליתי על ההר הזה כבר מזמן? הוא רק גבעה קטנה! מדוע לא טיפסתי עליו?". אדם עלול לעבור את כל חייו מבלי לטפס על הרים ומבלי להתמודד עם אתגרים, ורק אחרי מאה ועשרים שנה כאשר הוא יעמוד לפני בית דין של מעלה הוא יתאכזב מרה על החלטתו השגויה.

נכנסנו ל'זמן חורף' ארוך. מו"ר הרב הדרי זצ"ל לימד אותנו שלא להתפשר ולא לקבל את התירוצים. הוא היה 'נותן לנו על הראש' בכל פעם שאמרנו לו שאין לנו זמן או שאיננו יכולים להספיק. יכולת זו תלויה באדם. אם הוא יהיה חרוץ הוא יספיק גם ללמוד עיון, גם ללמוד דף יומי, ללמוד אמונה וללמוד 'משנה ברורה'. חמש שנים - ולבאים מחו"ל שנה בשלב הראשון - הן זמן רב שניתן להספיק בו רבות. אסור להסתפק במועט ברוחניות! בגשמיות אמנם צריכים להסתפק במועט, אך ברוחניות אסור להסתפק במועט. עלינו להיות חרוצים, לעמול ולעשות, ו"הבא להיטהר מסייעין בידו" ו"בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו"⁵.

⁵ מכות, דף י, עמוד ב